

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-517-4-22>

**THE SACRALITY OF THE CONCEPT OF «PROTECTION»
IN THE MYTHS OF JAPAN AND UKRAINE
AND ITS APPLICATION IN CONTEMPORARY ART**

**САКРАЛЬНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЗАХИСТ» У МІФАХ ЯПОНІЇ
Й УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ
В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ**

Kramarenko Ya. I.

*Senior lecturer at the Department
of Social Disciplines
and Teaching Methods*

*K. D. Ushynskiy Chernihiv Regional
Institute of Postgraduate Pedagogical
Education
Chernihiv, Ukraine*

Крамаренко Я. І.

*старший викладач кафедри
суспільних дисциплін та методики
їх викладання*

*Чернігівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені К. Д. Ушинського
м. Чернігів, Україна*

Серед важливих питань філософсько-культурологічного дискурсу є вплив давньої культури на формування сучасних перформативних практик. Тому ми обрали тему міфологічних мотивів Японії й України, в яких закладені архаїчні сенси «захисту», та їх роль у процесі становлення сучасного концептуального мистецтва.

У сучасному мистецтві активізувалась практика створення захисних символів і образів для України. Зважаючи на агресивний перебіг російсько-української війни, ми почали частіше використовувати і чути в своєму середовищі терміни «захист», «захисник-(ця)», «захищати», «боронити». Виправдано і зрозуміло, адже небезпідставно виникла потреба «захистити» тіло, душу (тут мається на увазі психологічний стан), дім, рідних від війни, від епідемій, природних катастроф та ін.

Досліджуючи фольклор Японії, ми теж звернули увагу на міфи, де превалює значення «захисту», пов'язане з берегами, різними ритуалами, які мають берегти людей від епідемій, природних катастроф і небезпеки втратити загалом країну. Все це стає провідними ідеями в давній культурі цієї країни. Яскравий приклад цьому продемонстрував японський прем'єр-міністр Кішіда Фуміо, відправляючи пожертву Ясукуні-джінджя (храм в центрі Токіо). Ясукуні – це саме те джінджя («дім божества», святилище), де душі всіх воїнів, які захищали Японію, в тому числі, й в період світових війн, вшановують у якості сірей (духи загиблих воїнів) [6]. Укотре переконуємось у важливості створення національного пантеону в Україні як місця пам'яті про тих, хто в різні

роки, захищав нашу державу, навіть ті, хто похований не на рідній землі, не за тими традиціями, має повернутися, як за сюжетом фільма Нарімана Алієва «Додому».

В японському фольклорі, на перший погляд, важко знайти спільність з нашими «захисними» міфологемами, однак, вони існують і їх велика кількість. Для прикладу, в українському фольклорі вінок побутовував з давніх часів, як один із найголовніших аксесуарів на весіллі і був неодмінним оберегом кожної дівчини, бо символізував нев'янучу молодість, вічне життя (його сплітали з живих квітів). В Японії амулети у формі чінова – вінка, мали інше призначення: через нього проходять люди під час церемонії «великого очищення» оохарае (очищення від забруднення або гріхів). Цей же вінок символізує подарунок Сусаноо-но мікото хлопчику, який прихистив його на ніч [3]. Найчастіше зустрічається значна кількість оберегів, пов'язаних із захистом здоров'я, наприклад, Еніші-мусухі від Фуджіта-джіндзя – це вид оберегів омаморі, які носять як браслети або кріплять на одіжку. Люди вірять, що еніші-мусубі створюють добрі «зв'язки» або «відносини» (мусубі) з тим, що ми хочемо оберігати [3].

До прикладу, образ іцумаде, що з'являється в епосі «Тайхеікі» («Записи про велике умиротворення», др.п. XIV ст.). У тексті згадується про те, як приблизно 1334 р. (За правління імператора Кемму) Японію настигла страшна епідемія. Коли настали зовсім темні часи, кожену ніч над імператорським палацом з'являлась страшна птаха з обличчям людини, вигнутим дзьобом, гострими зубами, тілом змії та розмахом крил 4,8 м, яка з криком «іцу маде? іцу маде?» («до коли?»), літала над будівлею. Птаха вбиває військовий командир Маюру Хіроакі (1305–1369 рр.) з кобура-я – це вид стріл, які використовують самураї. До речі, стріли використовуються як засіб очищення в деяких ритуалах онмьодо [3]. У часи пандемії японці, які майже забули на 174 роки про дух Амабі, соцмережами відправляли один одному зображення цього йокай (містичної триногої істоти, схожої на русалку). Японці вірять, що тасмніча Амабі врятує і відверне хворобу. Так з'явилися десятки тисяч картин, малюнків, зображень у твіттері та інстаграмі, випускалися маски і санітайзери з її зображенням, написи на автомобілях, суші, печиво, повітряні кульки і брелки. До речі, в Японії зафіксовано найменший показник смертності від Covid-19 [1].

У контексті захисту української ідентичності, знаковими є скульптурні роботи «Амулети», «Археологія» та «Шляхи несповідимі» української мультипрофільної художниці Альони Шибунової. Мисткиня перетворила тендітні орнаменти вишивки на візерунки на міцному камінні. Таким чином вона символізувала надію на продовження життя національного коріння, якому загрожує знищення. Тканина тліє

в полум'ї війни, а камінь може витримати бурю віків – це жест створення оберегу для України та її народу [2].

У відеоперформансі «On the blade» («На лезі»), в руках української мисткині Марії Прошковської знаходились об'єкти, вживані на території України наприкінці XIX – початку XX сторіччя, макогон та монети. На відео постійно чути звуки процесу заточування монет з метою перетворення предмета на холодну зброю. Перформанс відбувається в Болоньї на території старовинної деконсервованої церкви, яка нині є домом для жінок, що борються разом проти війн, насильства та дискримінації. Отримавши разом з сином прихисток, так само як колись жінки шукали його в монастирях і церквах, мисткиня символічно продовжує свою роботу з перетворення старих монет на гострі леза [7].

Прикладом втілених роздумів про захист стали візуальні роботи «Вікна війни» художниці-графістки Надії Харт. Серія, створена в квітні 2022 року й присвячена містам, які найбільше зазнали руйнувань (на той момент) від російського вторгнення: Маріуполь, Харків, Миколаїв, Чернігів і Київ. На листівках графічно зафіксовано ідею затишку чи то бібліотечних вікон, чи то житлового будинку, які перетворюються на згарища та беззахисні споруди. Або проєкт «Теорія захисту», розпочата ще в 2015 р. перформеркою Дар'єю Кольцовою, в якому заклеєні вікна – це щось більше, ніж просто захист скла та тіла від вибухових хвиль. Це погляд на застережні дії як на традиційні орнаменти, якими вкрились усі вікна нашої країни. Приховані герби та давні символи територіальних областей можна знайти, придивившись до вікон з імпровізованою мапою України. Саме так художниця Наталя Курносова переосмислює автентичне мистецтво витинанки та закладає нові сенси в концепцію серії «Фантоми. Відбиток досвіду» – давню українську техніку прикрашання вікон домівок паперовими фіранками [8].

Один із важливих перформансів для розуміння специфіки теми переосмислення міфів, в яких втілено роздуми про безпеку й свободу українців – «Ракова пухлина російського тоталітарного імперіалізму» української художниці Міли Чепрасової. Використала в ньому один із важливих міфічних символів – вишивку як сакральний ідентифікатор українців. Перформанс чітко передає усвідомлення цінності вільного життя, боротьби за майбутнє. На завершення перформансу, Міла «очищує» полотно від «ракових утворень» – ріже нитки та витягає їх із тканини на знак боротьби [5].

Розкриття теми війни через унікальний спосіб проговорювання почуттів окремої людини, висвітлено в перформансі художниці Марії Леоненко «Де ти тепер?» – це друге часте запитання після «Ти як?», яке

міститься в 35 зачитаних історій простих українців, в яких кожен може впізнати себе, а в реальному часі згадати власний стан, повторно прожити події 24 лютого ще раз, прослідковуючи, як зараз це впливає на наш стан.

Алія Сакішева представила перформанс «FREEDOM IS NOT FREE», в якому розкривається міф про землю, який змушує нас вкотре звернутися до цінності нашого ставлення до неї як спільного дому, відтак, до спільної біди в ньому і боротьби. Алія в перформансі задіяла акваріум із українською землею – з усіх деокупованих регіонів України: з Чорнобаївки на Херсонщині, з с. Ягідне Чернігівщина. «Українська свобода, яку я хочу показати, це вільна земля, яка зараз просякнута сльозами та кров'ю», – АСАКІ [4].

За допомогою компаративного аналізу японських та українських міфологем нам вдалося провести аналіз процесу їхнього осучаснення та відображення в мистецьких роботах, в яких прослідковуються потужні образи, символи та цінності українського спротиву російській імперіалістичній машині.

Література:

1. Амабі: японський дух, який захищає від епідемій. BBC News Україна: веб-сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-tra-52484750> (дата звернення: 01.05.2020).
2. Амулети. *Instagram* : веб-сайт. URL: <https://www.instagram.com/p/CqIII7-to-H/> (дата звернення: 23.03.2023).
3. Канал про японські релігії та фольклор. Смак сутінок: *Telegram* : веб-сайт. URL: @tasogare_no_aji (дата звернення: 05.06.2023).
4. Сакішева А. Концепція перформансу «FREEDOM IS NOT FREE». Ukraine. *The Residence of Freedom* : веб-сайт. URL: <https://airauctioneer.com/ukraine-residence-of-freedom/freedom-is-not-free-by-asaki> (дата звернення: 28.08.2023).
5. Чепрасова М. Концепція перформансу «Ракова пухлина російського тоталітарного імперіалізму». Ukraine. *The Residence of Freedom* : веб-сайт. URL: <https://airauctioneer.com/ukraine-residence-of-freedom/cancer-tumor-of-russian-totalitarian-imperialism-by-mila-cheprasova> (дата звернення: 28.08.2023).
6. Japan PM Kishida sends ritual offering to war-linked Yasukuni shrine. *KYODO NEWS* : веб-сайт. URL: <https://english.kyodonews.net/news/2022/10/6a2fb3bd5-urgent-japan-pm-kishida-sends-ritual-offering-to-war-linked-yasukuni-shrine.html> (дата звернення: 17.10.2022).

7. On the blade. *Щербенко Арт Центр* : веб-сайт. URL: <https://www.shcherbenkoartcentre.com/uk/video/on-the-blade/> (дата звернення: 10.11.2023).

8. Series «Phantoms. Imprint of experience». *Instagram* : веб-сайт. URL: <https://www.instagram.com/p/Cne1xRMleIQ/> (дата звернення: 16.01.2023).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-517-4-23>

VIRTUE ETHICS IN THE CONTEXT OF EDUCATION: PHILOSOPHICAL FOUNDATIONS AND PRACTICAL APPLICATIONS

Manuilo Yu. Ye.

*PhD student at the Y. B. Shad Department
of Theoretical and Practical Philosophy
V.N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, Ukraine*

Virtue ethics, a foundational branch of moral philosophy, plays a critical role in shaping the educational landscape. In modern educational systems, which aim not only to impart knowledge but also to nurture morally responsible citizens, the principles of virtue ethics provide essential guidance. Rooted in Aristotle's concept of virtue as the "golden mean" between excess and deficiency, virtue ethics in education encourages the balanced cultivation of character traits that contribute to both personal development and societal well-being. Aristotle's idea that the development of virtues is crucial for leading a good life continues to resonate in contemporary discussions on moral education, especially as we confront global social transformations, such as the rapid digitalization of society, ecological crises, and increasing inequalities [3].

Modern philosophers, notably Alasdair MacIntyre and Martha Nussbaum, highlight the need for a rethinking of virtues in response to these pressing contemporary challenges. MacIntyre calls for a return to the rich tradition of virtue ethics, stressing the importance of historical context and communal values in shaping moral character. He emphasizes that virtues must be revisited and adapted to align with the modern social and political environment. Nussbaum, in turn, underscores the transformative role that education plays in cultivating not only intellectual but also emotional and